

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародних економічних відносин
Протокол № 1 від 28.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

КОНКУРЕНЦІЯ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	29 "Міжнародні відносини"
Спеціальність	292 "Міжнародні економічні відносини"
Освітній рівень	третій (освітньо-науковий)
Освітня програма	"Міжнародні економічні відносини"

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник(и):
д.е.н., проф.

Ірина ОТЕНКО

Завідувач кафедри
міжнародних економічних
відносин

Ірина ОТЕНКО

Гарант програми

Ірина ОТЕНКО

Харків
2023

ВСТУП

Інтернаціоналізація та глобалізаційні процеси економіки, спричинила бурхливий розвиток конкуренції на глобальному та світовому ринках. Посиленню міжнародної конкуренції сприяло також сповільнення темпів розвитку національних ринків. Актуальним питанням стало виявлення напрямів, чинників та стратегій конкурентної поведінки, що забезпечували б стійкі конкурентні переваги на національному та міжнародному рівнях. Оволодіння теоретичними знаннями, вміннями та навичками дослідження міжнародних ринків, моделей поведінки на них учасників з урахуванням сучасних тенденцій та трендів світового обміну інформацією та технологіями (цифровізації, електронної комерції, глобалізації виробництва, трансферу знань, розвитку транспортної інфраструктури та нових технологій, тощо), дозволяє аналізувати, розробляти та застосовувати новітні підходи, концептуальні моделі до формування та зміцнення конкурентоспроможності на національному рівні країни, а також функціонування і розвитку міжнародних компаній, посилювати їх конкурентні позиції, досягати успіху за рахунок стратегічного бачення та мислення в прийнятті управлінських рішень.

Метою викладання навчальної дисципліни «Конкуренція на міжнародних ринках» є формування у здобувачів знань про тенденції та закономірності сучасного розвитку міжнародної конкуренції країн в умовах глобалізації; потенціальні можливості та загрози, що породжуються в результаті конкурентної поведінки компаній на міжнародних ринках, перспективи досягнення ними стратегічного успіху та формування стійких конкурентних переваг.

Завданнями навчальної дисципліни є формування у здобувачів:

знань концептуальних моделей, теоретичних засад, парадигми глобального економічного розвитку, новітніх підходів до формування стійких конкурентних позицій компанії на ринку; особливостей та типів моделей конкуренції компаній на міжнародних ринках, конкурентоздатності країн та їх впливу на розвиток міжнародних економічних відносин; об'єктивних законів, закономірностей та принципів конкуренції, форм та інструментарію регулювання міжнародних економічних відносин; конкурентоспроможності України та її конкурентна позиція у глобальному економічному просторі;

вмінь аналізувати та оцінювати економічне, політично-правове, соціально-культурне, конкурентне середовище діяльності компаній; визначати стан та тенденції розвитку світового господарства в цілому, груп країн, регіонів, окремих країн світу та рівня їх конкурентоспроможності, міжнародного економічного співробітництва в цілому та його форм; прогнозувати наслідки застосування окремих форм міжнародних економічних взаємовідносин та визначати їх вплив на конкурентоздатність компаній, країн; критично оцінювати засоби державного регулювання на конкурентні позиції компаній, країн.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є сучасний стан та розвиток конкуренції на міжнародних ринках.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні підходи, концептуальні моделі, методи та інструменти забезпечення конкурентних переваг та позицій компанії, країни на міжнародних ринках.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН04	ЗК03, СК01
РН05	ЗК04, СК01
РН06	ЗК03
РН07	ЗК04
РН08	СК04
РН09	ЗК04, СК01, СК04
РН10	ЗК04

де, РН04. Аналізувати та застосовувати концептуальні моделі, зокрема безпеко-орієнтованого напрямку, науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальні постулати та теорії, парадигми глобального економічного розвитку, новітні підходи до функціонування і розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин.

РН05. Розробляти, реалізовувати та здійснювати управління науковими проєктами, які дають можливість розв'язувати комплексні проблеми у сфері міжнародних економічних відносин, створювати нове цілісне знання з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності, забезпечивши реєстрацію прав інтелектуальної власності щодо результатів проєктів.

РН06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми МЕВ державною та іноземними мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

РН07. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень (опитувань, спостережень тощо) і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

PH08. Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з міжнародних економічних відносин з використанням сучасного наукового інструментарію.

PH09. Глибоко розуміти загальні принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері міжнародних економічних відносин, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

PH10. Аналізувати та оцінювати стан і перспективи розвитку міжнародних економічних відносин, зокрема, з урахуванням безпеко-орієнтованого аспекту управління міжнародним бізнесом, на основі цілісного наукового уявлення про економічну єдність світу, ефективно застосовувати регуляторні механізми міжнародних економічних відносин на національному, регіональному та міжнародному рівнях в умовах сучасних процесів конвергенції і дивергенції.

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК4. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері міжнародних економічних відносин та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері міжнародних економічних відносин, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Глобалізація та міжнародна конкурентоспроможність країн

Тема 1. Теоретико-концептуальні засади міжнародної конкурентоспроможності

1.1. Еволюція теоретичних поглядів на конкуренцію

1.2. Теоретичні моделі конкуренції

1.3. Сутнісні характеристики та рівні конкурентоспроможності

Тема 2. Умови стійкого розвитку як еволюція чинників конкурентного середовища

2.1. Роль природно-ресурсного потенціалу у формуванні конкурентних переваг розвитку країн. Ресурсне прокляття та проблеми розвитку

2.2. Науково-технічний прогрес та зміна ролі і значення окремих чинників міжнародної конкурентоспроможності

2.4. Знання як провідна сила сучасного економічного розвитку

Тема 3. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації

3.1. Глобалізаційні виміри міжнародної конкурентоспроможності країн

3.2. Інституційне забезпечення регулювання міжнародної конкуренції країн

3.3. Інвестиційні аспекти забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країн

Тема 4. Соціокультурні чинники формування міжнародної конкурентоспроможності країн

4.1. Національні особливості бізнес-культури

4.2. Рейтингові дослідження національних культур та їх використання в конкурентному аналізі

Змістовний модуль 2. Міжнародна конкурентоспроможність фірм

Тема 5. Формування конкурентоспроможності фірм на глобальних та міжнародних ринках

5.1. Конкуренція як умова розвитку глобальних та міжнародних ринків

5.2. Конкурентні стратегії фірми на глобальних та міжнародних ринках

5.3. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління міжнародною конкурентоспроможністю фірми

Тема 6. Місця та перспективи посилення міжнародної конкурентоспроможності України

6.1. Науково-інноваційна спроможність України у світових рейтингах.

6.2. Міжнародна конкурентоспроможність України в світових рейтингах

6.3. Перспективи післявоєнного безпеко-орієнтованого розвитку України та інтеграції у світове господарство

Тема 7. Розвиток та формування міжнародної конкурентоспроможності Харківського регіону у післявоєнний період

7.1. Людський та інтелектуальний потенціал у розвитку та формуванні міжнародної конкурентоспроможності Харківського регіону

7.2. Формування іміджу «смарт-сіті» міста Харкова з метою залучення іноземних інвестицій для його післявоєнної відбудови

Зміст практичних занять

Під час проведення практичних занять здобувачі аналізують, систематизують, узагальнюють, закріплюють, поглиблюють теоретичні знання за обраною тематикою наукового дослідження та практичні навички, вміння формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень (опитувань, спостережень тощо) і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані; застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних занять за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Завдання 1. Проблематика наукових досліджень	Аналіз проблемної ситуації та формулювання проблеми. Обґрунтування актуальності обраної теми дослідження. Структурування програми дослідження та формування логіки обґрунтування теми дослідження.
Завдання 2. Методи наукового дослідження	Формування предметної області дослідження. Методика формування авторського категоріально-понятійного апарату. Вибір ключових понять. Вибір та обґрунтування методів наукового дослідження. Інформаційно-аналітичне забезпечення дослідження.
Завдання 3. Оформлення результатів дослідження	Визначення мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження. Ознайомлення з характеристиками наукової новизни. Визначення наукової новизни результатів дослідження.
Завдання 4. Підготовка наукових публікацій	Оформлення та написання статті за темою дослідження. Ознайомлення з вимогами до написання статті та робота над нею.

3. Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Завдання 1. Підготовка до лекцій та практичних занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, робота з науковою літературою, робота в мережі Інтернет
Завдання 2. Робота з літературними джерелами	Пошук наукової інформації. Відбір та систематизація літературних джерел. Оформлення завдання щодо обґрунтування актуальності теми дослідження
Завдання 3. Збір, обробка та систематизація первинної інформації	Робота із спеціальною літературою, електронний пошук наукової інформації, обробка та систематизація інформації
Завдання 4. Написання есе	Написання есе за темами: «Сучасні глобальні порівняльні дослідження національних культур та їх використання в міжнародній економіці», «Позиціонування та формування бренду країни на засадах стійкого розвитку», «Цифрова трансформація міжнародного бізнесу», «Принципи економічної дипломатії», «Корпоративна соціальна відповідальність у міжнародному бізнесі», «Ознаки циркулярної економіки»
Завдання 5. Презентація результатів дослідження	Підготовка презентації результатів дослідження. Оформлення ілюстративного матеріалу
Завдання 6. Запобігання академічному плагіату	Ознайомлення з рекомендаціями щодо запобігання плагіату

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та / або лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення дисципліни застосовуються методи навчання, що спрямовані на активізацію та стимулювання науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти, як: презентації з попередньою роботою в малих групах, асоціативні ігри, ситуаційні вправи, міні-тренінги, індивідуальна дослідницька робота під час виконання завдання з написання статті, дискусійні інтерактивні технології під час презентації результатів дослідження. Під час проведення всіх практичних занять використовуються: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемно-орієнтований та дослідницький методи викладання.

На практичному занятті 1 при виконанні завдання, що присвячено тематиці «Проблематика наукових досліджень», здобувачі виконують ситуаційні вправи «Структурування програми дослідження», «Складання організаційного плану проведення дослідження», «Попередній аналіз об'єкту дослідження та складання завдань дослідження».

На практичному занятті 2 здобувачі виконують завдання «Формування методів дослідження»: ознайомлюються із техніками конструювання категоріального та понятійного апарату. Здобувачі приймають участь в асоціативній грі на теми: «Правильне формулювання проблеми та способи її вирішення», «Формування логіки обґрунтування теми дослідження», «Визначення об'єкту та предмету дослідження», «Визначення ключових понять за темою дослідження».

Також здобувачі приймають участь у міні-тренінгу «Формулювання мети, завдань, визначення об'єкту, предмету дослідження за обраною темою», «Графічне представлення предметної області дослідження». Також здобувачі готують презентації під час роботи в малих групах, відпрацьовуючи навички командної роботи.

На практичному занятті 3 здобувачі ознайомлюються з техніками відбору та систематизації літературних джерел, роботи із спеціальною літературою, електронним пошуком наукової інформації. Проводять індивідуальну дослідницьку роботу з огляду інформаційних джерел за темою дослідження, виконують завдання «Формування інформаційного поля дослідження», відпрацьовують вміння та навички щодо верифікації отриманої інформації. Ознайомлюються з вимогами до оформлення інформаційних джерел.

На практичному занятті 4 здобувачі ознайомлюються з вимогами до написання есе, статті або тез доповіді на конференцію, займаються їх написанням. Оволодівають техніками підготовки доповіді та її презентації. Ознайомлюються з методами наукового дослідження, характеристиками

вимірювання наукової новизни отриманих результатів, вимогами до оформлення звіту, його презентації. Під час проведення практичних занять здобувачі оволодівають техніками обґрунтування вибору методів, наукової новизни отриманих результатів, їх презентації, ведення наукової дискусії.

Здобувачі ознайомлюються з рекомендаціями щодо запобігання плагіату. В дискусії обговорюються ситуації дотримання принципів академічної доброчесності. При обговоренні принципів використовуються техніки дискусійних інтерактивних технологій: вивчення конкретних ситуацій, дискусія, дебрифінг.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Формою семестрового контролю є залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти отримати залік – 60 балів.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді семестрового контролю.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку. Залікова оцінка визначається шляхом сумування балів за усі види поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні заходи: написання статті (40 балів), тези (20 балів) 4 есе (40 балів).

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Брич В. Я., Охота В. І. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації: моногр. – Тернопіль : ТНЕУ, 2019. – 212 с.

2. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль 1. Світова система господарювання. Навчально-практичний посібник. – К. : Професіонал, 2008. – 368 с. Гриф МОН

3. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль 2. Міжнародні ринки та форми міжнародної економічної взаємодії. Навчально-практичний посібник. – К.: Професіонал, 2008. – 368 с. Гриф МОН

4. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Практикум. Навчально-практичний посібник. – К. : Професіонал, 2009. – 336 с. Гриф МОН

5. Липов В.В. Міжнародна економіка: структурно-цивілізаційні основи розвитку. – Х.: Вид-во ХНЕУ, 2007. – 208 с.

6. Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. В. Бестужева, В. А. Вовк, В.

О. Козуб та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Т. В. Шталь. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 239 с.
<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23849>

7. Отенко І.П. Стратегічна компетентність підприємства: підходи, концепції, методичне забезпечення: Монографія / І.П. Отенко, О.О. Порожняк. – Харків: ВД «ІНЖЕК». – 2014. – 368 с.

Додаткова

8. Світова економіка та міжнародні економічні відносини: мультимедійні методичні рекомендації до самостійної роботи./І.П. Отенко, Н.О. Пархоменко, А.О. Литвиненко, О.В. Ярмош, І.Г. Муренець. - Х.: Вид-во ХНЕУ, 2023.
<https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=8678>

9. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. – 607 с.

10. 7 сходинок підготовки успішної дисертації. Монографія/ Старостіна А.О., Кравченко В.А., Нагачевська Т.В./ за заг.ред.проф. Старостіної А.О. 2-ге вид., перероб. І доп. – К.: «НВП «Інтерсервіс», 2019. – 302 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

11. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця : наказ № 5 від 26.10.2020р. URL: <http://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Polozhennya-pro-organizatsiyu-osvitnogo-protsesu-u-HNEU.pdf>.

12. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

13. Національна парламентська бібліотека України. URL: <https://nlu.org.ua/>.

14. Статистика України: науковий журнал. URL: www.ukrstat.gov.ua.

15. Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com>.